

Browna iz države Iowa (ZDA) z umetnim osemenjevanjem, drugo pa občutljivo na hudo gnilobo, ki jo je dobil od čebelarja H. Van Scoya iz države New York.

Selekcija je potekala skozi več generacij. Doze okužbe je povečeval pri odporni Brown vrsti in zmanjševal pri občutljivi vrsti Van Scoya. Na koncu eksperimenta večina družin odporne vrste ni kazala znakov okužbe, čeprav jih je inokuliral tudi s 1000 okuženimi celicami. Nasprotno pa so družine občutljive Van Scoyove vrste brezupno zbolele, čeprav so bile okužene le z eno ali dvema okuženima celicama (Rothenbuhler, 1958).

– Thompson (1964) in Mourer (1964) sta opazovala odpornost oziroma higiensko obnašanje čebeljih družin med intenzivno pašo ali med intenzivnim hranjenjem s sladkorno raztopino. Spoznala sta, da oboje stimulatивно deluje na čebele, saj bolj aktivno čistijo propadlo zalego.

– Gochmayer in L'Arrivee (1969) sta v Otawi opravljala poskuse tako, da sta v

čebelnjaku s sporami hude gnilobe umetno okužila npr. vsako drugo družino. Z eksperimentom sta želela ugotoviti, kako se okužba z ene družine prenaša na drugo. Čeprav so bile vse družine redno pregledane, se bolezen ni prenesla na družine, ki na začetku niso bile umetno okužene. To kaže na dejstvo, da za razvoj hude gnilobe ni vedno dovolj le prenašanje spor, do česar pride pri preletavanju čebel iz enega panja v drugi, pač jo prenesemo z uporabo orodja ali druge opreme.

– Taber (1982) je z umetno osemenitvijo vzgojil 150 matic, in sicer vsako s spermo enega trota. S testiranjem je nato ugotovil, da je proti hudi gnilobi odpornih le osem družin (pet odstotkov).

Z maticami, za katere je predvidel, da so heterozigotne, je vzgojil nove, od katerih je bila homozigotno odpornih pred hudo gnilobo že polovica (50 odstotkov). V istem času, tj. v obeh generacijah, je pri naravnem nekontroliranem opravljanju matic dobil le 25 odstotkov odpornih družin.

Naši znani čebelarji

Dr. JOŽE RIHAR **CVET Z DREVESA SLOVENSKEGA ČEBELARSTVA** prof. PAVEL ZALETEL

Za človeka, ki v življenju trdo dela, je 75 let, to je tričetrto stoletje, kar lepa doba. Še lepša je ta doba, če je kljub trdemu delu polna dosežkov in zmag. In taka so življenjska leta doktorja agronomije Jožeta Riharja. Pravzaprav je teh 75 let dr. Riharju minilo že lani. Pa ni videti. Skrije deset – petnajst let. Sam pravi, da če je to res, je zaradi čebel. Pri čebelah moraš biti priden in natančen. S tem pa ti zmanjka prostega časa in zato leta bežijo, kot bi jih streljal. In kakšno je njegovo življenje? Čebele, družina in zopet čebele. Rihar je mož, ki je dal slovenskemu čebelarstvu do danes največ pisane besede in to poljudne in znanstvene. V razgovoru z vso zanesenostjo pripoveduje o svojih izkušnjah in dosežkih

pri čebelah. Rihar kar poje in uživa, ko govori o čebelah in čebelarjenju. Kot bi bil v nekem drugem svetu. Ima pa tudi kaj povedati. O človeku, ki ima dobre čebele in z njimi veliko doseže, o vsem tem pa veliko napiše, da se po njem lahko zgledujejo tudi drugi, ljudje radi govore. In o dr. Riharju čebelarji radi govorimo. To je posebne vrste slave. Sam pravi, da če ne bi bil v življenju odločen, ne bi tako uspel in potem tudi ne bi imel toliko pisati. In res. Cesar se je lotil, to je tudi izpeljal. Vedno je vedel, kaj hoče, in takšen je še danes.

Dr. Jože Rihar je bil rojen 17. aprila 1914 v kmečki družini v Gaberju pri Dobrovi. Otroška leta je preživel ob trdem kmečkem delu in že v zgodnjih letih po svojih močeh pomagal pri čebelarjenju. Po končani osnovni šoli je v Ljubljani obiskoval gimnazijo. Stanoval je v dijaškem domu na Taboru. Starši so oskrbovalnino plačevali s krompirjem in medom. Tako je že tedaj živel od medu. Po maturi na klasični gimnaziji (1934) je v Beogradu študiral agronomijo. Za diplomu je izdelal študijo »Čebelarstvo v ljubljanskem rajonu«, ki je bilo prvo diplomsko delo te stroke na jugoslovanskih univerzah. Postal je diplomirani inženir agronomije. Kot discipliniran in razgledan mlad strokovnjak se je uspel leta 1939 zaposliti kot okrajni agronom v Novem mestu. Že naslednjega leta je poskušal pomagati, da bi iz sklada za kmetijstvo na Gorjancih ustanovil plemenilno postajo, kar bi izboljšalo čebelarjenje na Dolenjskem. Čas vojne je to preprečil. Leta 1945 je bil med ustanovnimi člani Čebelarske zadruga za Slovenijo. Izvoljen je bil za člana nadzornega odbora. Poverili pa so mu tudi vodstvo opazovalnih postaj. Obnovil je predvojne in v bližini sestojev hoje in smreke ustanovil več novih. V delo se je poglobil z vso mladostno zagnanostjo. Do podrobnosti je izdelal program o delu gozdnih opazovalnic. Predlogov in zamisli pa v okviru čebelarske zadruga zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ni mogel uresničiti. Sodeloval je tudi v odseku za plemenilne postaje. Leta 1951/52 je deloval tudi v odboru za čebelarstvo pri glavni Zadrugi zvezi za Slovenijo. Tedaj je aktivno sodeloval tudi kot preglednik pri ugotavljanju hude gnilobe

po posameznih čebelnjakih. Že tedaj se je pri njem pojavilo zanimanje za čebelje bolezni. Leta 1952 je izšla v založbi Kmečke knjige njegova knjižica »Bolezni in škodljivci čebel.« V študijskem letu 1952/53 je bil izvoljen za predavatelja čebelarstva na agronomski fakulteti v Ljubljani. Leta 1954 je zveza čebelarskih društev Riharja določila za potovalnega učitelja in vodjo Čebelarskega inštituta, ki je leta 1955 prešel v okvir Kmetijskega inštituta Slovenije. Tedaj je začel uresničevati svoje stare zamisli:

- o izdelavi metode za napovedovanje mane,

- o zbiranju in medsebojni primerjavi morfoloških oznak in pridobitnih lastnosti čebel iz raznih delov Slovenije in Jugoslavije.

Leta 1956 je Rihar izdal knjigo »Praktično čebelarjenje«. V njej je na poljuden, pregleden in razumljiv način opisal snov, ki je nujno potrebna čebelarju praktiku. Knjiga je služila in še danes služi tako začetniku, kateremu je namenjena, kakor tudi izkušenemu čebelarju, katerega znanje izpopolnjuje in ga uvaja k uspešnemu čebelarjenju. Tu je Riharja vodila misel, da na čim manj straneh nudi čim več zgoščenega znanja, ki bo razumljivo vsakemu. To mu je več kot uspelo. Pri obravnavanju posameznih opravil je skušal uskladiti čebelarsko prakso in teorijo ter dati prednost biološko utemeljenemu načinu čebelarjenja. Saj je znano in izkušnje nam to potrjujejo, da dosegamo v čebelarstvu največ uspeha med drugim tudi zato, ker upoštevamo tudi instinkte čebelje družine.

Leta 1956 je Rihar prevzel delo pri ustanavljanju čebelarskega muzeja v Radovljici, ki so ga slovesno odprli julija 1959. Leta 1960 je dobil francosko štipendijo za specializacijo na postaji za biologijo čebel in žuželk v Parizu in Montfavetu pri Avignonu. Ko je šel leta 1964 Agromel v likvidacijo, je vodstvo Zavoda za čebelarstvo prevzel Rihar. Že naslednje leto je uvedel delo čebelarja na domu in začel z izdelavo pridelkov na osnovi matičnega mlečka in cvetnega prahu. Obenem pa je dal na trg še posušeni cvetni prah iz osmukalnikov. Leta 1965 je promoviral za prvega doktorja čebelarstva v Sloveniji. Leta 1972 je izdal

poljudno-znanstveni priročnik »Vzrejšmo boljše čebele«. Na biotehnični fakulteti je organiziral številna posvetovanja. Na njih je obravnaval: biologijo čebel glede na panjski sistem, izkušnje naših čebelarjev z nakladnim panjem, selekcijo na nerajnost, vzrejo in prodajo matic, izpopolnjevanje napovedovalne službe medenja iglavcev itd.

Leta 1974 je v imenu Zavoda za čebelarstvo ponudil Čebelarstvu društvu Dolomiti v Polhovem Gradcu finančno pomoč pri gradnji čebelarskega doma. Šest let pozneje je sedež Zavoda za čebelarstvo prenesel iz Ljubljane v Polhov Gradec. Leta 1976 je dr. Rihar izdal knjižico »Čebelarjenje v nakladnem panju«, ki jo je dopolnil s članki nekaterih sodelavcev. Ta knjižica je povzročila pravo panjsko vojno. S propagiranjem nakladnega panja ni veliko uspel, povzročil pa je, da se je znanje naših čebelarjev o biologiji in oskrbi čebeljih družin poglobilo in obenem vplivalo na izboljšave pri AŽ panju. Dr. Rihar je sodeloval in še danes sodeluje s svojimi pripevkami na posvetovanjih, ki jih vsako leto organizira Zveza čebelarskih društev Slovenije. Izsledke svojih študij in raziskav je vsa leta predstavljal tudi v periodičnem tisku (Slovenski čebelar, Kmečki glas, Naša žena, Sodobno kmetijstvo, Nova proizvodnja, Gospodarski koledar in druge) pa tudi na RTV.

Dr. Rihar se je uspešno prebijal po zapletenih poteh svoje stroke in se v težkih razmerah razvil v uglednega strokovnjaka. Od leta 1956 je član mednarodne komisije za čebeljo botaniko (I.C.B.B.) in aktivni sodelavec njene delovne skupine za mano in medovito rastlinstvo v sredozemskih deželah. Sodeluje pa tudi v delovnih skupinah Apimondie. Do danes je sodeloval že na 21. mednarodnih čebelarskih – entomolo-

ških kongresih, zborovanjih in srečanjih od Madrida do Moskve. Svoje dosežke raziskav je objavljati tudi v francoski znanstveni reviji »ANNALES DE L'ABEILLE«. Vseh njegovih študij, člankov, razprav, prikazov, obvestil, predavanj... je že več kot 700. Vse to ga danes uvršča med vodilne slovenske in jugoslovanske strokovnjake z mednarodnim slovesom. Ko je naše čebele napadla varoza, je izdal knjižico »Varoza čebel«, ki je izšla v dveh izdajah. Izpod njegovega peresa je tudi učbenik »Čebelarstvo«. Danes piše knjižico o zdravljenju poapnele zalege. Jutri pa?

Za 50-letnico delovanja v stroki je leta 1988 dobil Glavarjevo nagrado 250.000 dinarjev. Polovico tega zneska je podaril matičnemu društvu Dolomiti v Polhovem Gradcu, polovico pa čebelarstvu muzeju v Radovljici, da ta sredstva uporabi za predstavitev čebelarjenja Petra Pavla Glavarja, Antona Janše in Janeza Golčnika. Ta odločitev je bila res v njegovem stilu in je vredna posnemanja, obenem pa je dober dokaz njegove strokovne pripadnosti. Ker ljubi življenje, ljubi tudi vse, kar ga obdaja. Veder in čil se rad odzove vabilom na predavanja širom Slovenije in tudi tako izpričuje ljubezen do čebel, do vsega, kar ga veže na čebelarstvo, kateremu je posvetil toliko let svojega življenja. Na vprašanje, komu danes dobro uspevajo čebele, trdi, da vsakomur in povsod, če jih le čebelar oskrbuje pravilno in z ljubeznijo. Res, dr. Rihar je lahko ponosen na svojo življenjsko pot, polno pomembnih uspehov. Čeprav je bila trda, se je rad spominja, saj mu je med drugim dala tudi mnogo lepega v samostojnem poklicnem delu.

Želimo mu, da bi užil še mnogo zdravih in zadovoljnih let in da bi še naprej deloval v svoje zadovoljstvo in v dobrobit našega čebelarstva.